

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Winter 2022 / 9-4

<https://doi.org/10.46868/atdd>

Türk Edebiyatında Postfeminist Bir Söylem: Chick-Literature (Çıtır Edebiyatı)

Sibel Bayram*

ORCID: 0000-0003-1156-8710

Öz

1980’li yıllardan itibaren kadınların feminizme bakışları değişir, destekleri azalır. Özellikle genç kadınlar, farklı bir pencereden feminizme bakmaya başlarlar. Çoğu kadın, haklarının zaten alındığını, ikinci ve üçüncü feminist dalgaları eleştirerek, onları cinsiyetçilikle, tekçi olmakla suçlar. Toplumla ya da erkeklerle herhangi bir çatışmadan kaçınarak anti-feminist bir tavır sergilerler. Sert söylemleri benimsemeyen postfeminist düşünce de ikinci, üçüncü feminist dalgaları eleştirir, çoğulluğu ön plana alır, kadınlar arasındaki farklılığı göz önünde bulundurulması gerektiğini savunur. Feminizmin tarihe karıştığına dair eleştirileri de beraberinde getiren postfeminizm, özellikle medyadan desteğini alır. Feminist tarihini etkilemesinin yanında edebiyatta yeni türlerin doğmasına da sebep olur. Chick literature, postfeminizm düşüncesine dayanarak doğan yeni türlerden biridir. 1990’lı yıllardan itibaren örneklerini görmeye başladığımız bu edebiyat türü, modern kadının giyim-kuşamını, aşklarını, zayıflıklarını, günlük hayatını anlatır. Bu yeni roman türü, daha çok kadın yazarlar tarafından ele alınan, kadın okuyuculara hitap eden, popüler kültürü destekleyen bir roman türüdür. Romantizmin, tüketimin, komedi ve kişisel gerçekleştirmenin ana unsurlar olduğu Chick-lit, önce İngiltere ve Amerika’da başlamış, daha sonra diğer ülke edebiyatlarına yayılmıştır. Türk edebiyatında çıtır edebiyatı olarak da bilinen bu romanların popülaritesi her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmamızda postfeminizm, chick literature (çıtır edebiyatı) türünün doğuşu, gelişimi, özellikleri, postfeminizmle ilgili ele alınacak, Türk chick-lit ile Batı chick-lit arasında bir karşılaştırma yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Postfeminizm, chick-literature- popüler, tüketim.

Gönderme Tarihi: 08/11/2022

Kabul Tarihi:28/12/2022

*Doç. Dr., Ulusal Modern Diller Üniversitesi, Türkoloji Bölümü, İslamabad– Pakistan, sibelbayram02@hotmail.com
Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:
BAYRAM, S., “Türk Edebiyatında Postfeminist Bir Söylem: Chick-Literature (Çıtır Edebiyatı)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 4, 2022, s. 1921-1937.

A Postfeminist Discourse in Turkish Literature: Chick-Literature

Sibel Bayram*
ORCID: 0000-0003-1156-8710

Abstract

Since the 1980s, women's views of the feminist movement has gone through a sea change and their supports have increased. Especially, young women have begun to look at it from varying perspectives. Many women criticize the second and third waves of feminism, thinking / saying that their rights have already been taken away, and accusing them of being sexist and exclusionary. They have begun to take an anti-feminist stance, but avoiding any conflict with the society or men. Postfeminist thought, which has not taken on harsh rhetoric, criticizes the second and third wave feminism, emphasizes plurality, and argues that the difference between among women should be taken into account. Postfeminism, which has brought with it criticism that feminism is a thing of the past, and has received its support from the media, in particular. In addition to affecting the feminist history, it also has caused the birth emergence of new genres in literature. Chick literature is based on the idea of postfeminism. This type genre of literature, which we have started to see examples of since the 1990s, tells about the dressing, loves, weaknesses and daily life of modern women. This new type of genre the one that is mostly handled by women writers, appeals to female readers, and supports popular culture. Chick-lit, in which romance, consumption, comedy and personal realization are the main elements, first started in England and America, and then spread to the literatures of other countries. The popularity of these novels, also known as *çıtır* literature in Turkish literature, is increasing day by day. In this study, the birth, development, characteristics of chick literature, its relation with postfeminism and a comparison between Turkish chick-lit and Western chick-lit will be made.

Keywords: Postfeminism, chick-literature, pop culture, consumerism.

Received Date: 08/11/2022

Accepted Date: 28/12/2022

*Associate professor, National University of Modern Languages, Department of Turkology, Islamabad –Pakistan, sibelbayram02@hotmail.com

You can refer to this article as follows:

BAYRAM, S., "Türk Edebiyatında Postfeminist Bir Söylem: Chick-Literature (Çıtır Edebiyatı)", *Academic Journal of History and Idea*, Vol. 9, Issue 4, 2022, p. 1921-1937.

Giriş

Tarih boyunca kadın hareketleri aynı seviyede ve görünümde kalmadı, sürekli bir değişim geçirdi. 17. yüzyılda başlayan kadın hareketleri, feminist teori olarak kendisini 18. yüzyılda gösterdi. Daha sonra 1960'larda başlayan İkinci Feminist Dalga ve sonrasında Üçüncü Dalga Feminist Hareketi ile devam ederken kendi içerisinde Marxist feminizm, black feminizm, kültürel feminizm gibi bölünmeler yaşayan feminizm için 1990'lardan itibaren medyada ve akademide yeni bir terim kullanılmaya başlandı. Postfeminizm nedir: Çok fazla feminist kavramı olduğu halde neden postfeminizme ihtiyaç duyuldu? Sonrası anlamına gelen "Post" kavramı, feminizmin artık bittiği anlamına mı geliyor? Eğer öyleyse feminizm görevini tamamladığı için mi yoksa başarısızlığa uğradığı için mi tarihe karıştı?

Son zamanlarda sık sık adını duyduğumuz postfeminizm terimini 1985 yılında ilk kez Toril Moi tarafından *Sexual / Textual Politics* kitabında kullanıldı. Moi, feminizm ile ilgili terimlerin çok genelleştirildiğini ve artık insanlara yeni bir şey kazandırmadığını belirtir. İnsanların feminist terimleri kullanırken kötü bir anlamda kullanmadığını önceden belirterek özür dilemek zorunda kaldığını belirtir. Halbuki feminist teorinin çıkış amacı, kadınların yaşamlarını dünyalarını anlamak içindi. Bir feminist teorinin geçerliliği ise sorun olan bir konuyu açıklayıp açıklamadığıyla ölçülür. Feminizmin tarihine bakıldığında hiçbir teori, tam anlamıyla kapsayıcı olmadığı, sorunu açıklamadığı görülür. Böylece Batılı toplumlarda feminizm konusu yeniden değerlendirilmeye, üzerinde düşünölmeye başlandı. Misha Kavka da postfeminizm terimini daha önceden İkinci Kadın Hareketi'nde bir stickerde "I'll be a Postfeminist in a Postpatriarch" cümlesini hatırladığını, ancak bu kullanımın Moi'nin kullanımından farklı olarak ironik bir anlam taşıdığını belirtir.¹

Yüzyıllar boyunca farklı feminist dalgalarla kadın yaşamına ait farklı perspektifler ortaya konulurken, 1980'li yıllardan itibaren feminizmde hakların alındığı ve artık feminist hareketin daha fazla genişlemesine gerek olmadığı yönünde düşünce yaygınlaştı. Eski feminist teorinin baskıcı ve cinsiyetçi söylemlerinden dolayı genç kadınların feminist harekete katılmalarının

¹Misha Kavka, "Feminism, Ethics, and History, or What Is the "Post" in Postfeminism", *Tulsa Studies in Women's Literature*, Vol. 21, No. 1 (Spring, 2002), s. 29.

başka bir yolu aranıldı. Özellikle medyada bir fenomen terim olarak kullanılan postfeminizmin belli sınırlarının, keskin kurallarının bulunmaması bu düşüncenin sonucudur. Postfeminizm gerçek bir hareket değildir, daha çok medya ve yayıncılık aracılığıyla var olan bir harekettir. Bu üçüncü feminist dalga hareketine özellikle postkolonyal, etnik siyah feminizm ve diğer azınlık feminist hareketler destek verdi.

Elaine J. Hall ve Marnie Salupo Rodriguez, 2003 yılında yayımladıkları “The Myth of Postfeminism” makalesinde 1980’li ve 1990’lı yıllarda artık kadınların feminizme olan desteklerinin azaldığı, kadınlar arasında anti-feminist düşüncenin yaygınlaştığını, kadınların siyasi, ekonomik, sosyal konularda temel haklarını aldıklarını ve klasik feminist harekete gerek kalmadığını belirtir. Bununla birlikte genç kadınların, her ne kadar feminist olarak tanımlanmak istemeseler de eşitlik konusunu halen desteklemeye devam ettiklerini savunur. Ayrıca bazı kadınların insan eşitliğinden ziyade kadın eşitliğine daha fazla odaklanmasından dolayı feminist kadınların dışlayıcı oldukları düşüncesi ve feminist düşüncenin de kimi zaman erkek karşıtlığı düşüncesini doğurması da genç kadınları rahatsız eden diğer bir konudur.

Postfeminizm, feminizmin görevini tamamladıktan sonra ortaya çıkan bir kavram değildir. Feminizm ölmedi, ancak bir şeylerin değiştiği kesin olarak görünüyor. *Post* kelimesi bilinen feminizmin sonuna işaret ederken yeni bir feminist anlayışın doğduğunu da bize göstermektedir.

Feminizm, zamansal çizgide serüvenine devam ederken Columbus Distpatch kitap eleştirmeni Margaret Quamme, kadınların feminizm öncesi, feminizm sonrası ve son dalga postfeminizm sonrası kadının bireysel hayatını şu şekilde formüle eder.

Mutfak	Protesto yürüyüşü	Psikiyatrist odası
Gömlek	Güç takımları	Bir sürü deri aksesuar
Beyaz pilav	Kahverengi pilav	Suşi
Donna Reed	Gloria Steinem	Madonna
Rhett Butler	Alan Alda	Kovboy
Romantik	Kahraman	İroni

Tablo:1²

Bu tabloya baktığımızda kadının önceki dünyası dardır, bireysel olmayan mutfaktan kitlesel geniş alanlara doğru eğilim gösterirken geldiği en son nokta bireysel alan olan bir psikiyatrist ofisidir. Görünmezlikten aşırı görünürlüğe erdikten sonra kendi dünyasına çekilen kendisini merkez alan bir kadın görmekteyiz. Geleneksel bir kadından, aktivist bir kadına geçiş ve sonrasında bireyselleşen bir kadın imajı sergilenmektedir. Aktivist, sert kadın tavrı, birçok kişitarafından eleştirilen bir tavidir. Eski FC2 yayıncısı Curtis White'in şu sözleri aslında daha önceki kadın hareketlerine karşı sert bir eleştiridir. “80'lerde ve 90'larda Stalinistler gibi yazan ve okuyan çok sağduyulu kadınlardan tiksindim ve öyle kalmaya devam ediyorum.”³

Kadınların feminizmin sert söylemlerinden yorulduğunu söyleyebiliriz. “Ben feminist değilim” cümlesini kuran kadınlara daha sık rastlamaktayız. Feminist kelimesi toplumda negatif algılanmakta, toplumla, erkeklerle sürekli bir çatışma hali olan kadın imajı yerine kendisiyle, toplumla ve erkeklerle barışık bir imaj çizmeyi isteyen kadınların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu terim, geçmişteki romanlardaki politik aktivizm içerisinde olan güçlü, taleplerde bulunan, isyankar kadın profilini yıkmakta yerine popüler, seksapeli, çekicikadın imajını bize sunmaktadır. Tam bu noktada postfeminizm düşüncesi harekete geçmektedir. Nedir

²Cris Mazza, “Who is laughing now? A short history of chick lit and the perversion of a genre”, *Chick- Lit, The New Woman's Fiction*, (Ed. Susanna Ferriss Malory Young), Routledge Yayınevi, London 2006, s. 19.

³C. Mazza, a.g.m., s. 19.

postfeminizm? Bu terim etrafında üretilen tartışmaları göz önünde bulundurarak, postfeminizmi şu şekilde özetlemeye çalışabiliriz;

1. İkinci Dalga feminizminin doğrudan cevabı, eleştirisi ve reddi,
2. Çağdaş söylem, politik, ideolojik ve sosyal gelişmeler ışığında feminist düşüncenin genişlemesi, modernleşmesi ve genişlemesi,
3. Çeşitli izmlerin yükselişi (postmodernizm, post-postmodernizm, postkolonyalizm, vb.) ve postkolonyal feminizm, İslami feminizm, siyah feminizm, İran feminizmi gibi etnik feminizm biçimleri tarafından feminizmin Anglo-Amerikan ve Fransız versiyonlarına getirilen meydan okumalarıdır.

Ann Brooks'a göre “feminizmin İkinci Dalga döneminden itibaren Batı aydınlanmasının liberal hümanist modelleri temellerinden uzaklaşması ve şimdi madun söylemlerin meydan okumaları sonucu, kendini yeniden tanımlamaya ve daha duyarlı olmaya zorlamıştır.”⁴ Bu ‘feminizm sonrası’ çağda, feminizm terimi ve arkasında yatan fikirlerin artık net bir şekilde tanımlanmadığı görülmektedir. Farklı zamanlarda ve yerlerde tanıtılan çok sayıda feminist hareket, feminist metin ve feminist ideallere bakıldığında, “feminist ideoloji”nin tek bir tanımı ve uzlaşması olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Spoonley, “postfeminizmin, modernizmin ilkeleriyle angaje olan post-modernizmin ataerkillikle eleştirel bir şekilde ilgilenmesi olarak anlaşılabilirliğini savunur. Post-feminizm, aynı zamanda, ataerkil ve emperyalist söylemlerle eleştirel olarak ilişki kurarken, önceki feminist çerçeveler açısından da benzer bir “eleştirel” konuma sahiptir. Bunu yaparken, ataerkil ve emperyalist baskının evrensel olarak deneyimlenen bir baskı olduğuna dair İkinci Dalga Feminist epistemolojilerin sahip olduğu hegemonik varsayımlara meydan okumaktadır, ifadelerini kullanır.”⁵ Benzer fikirler, Faludi'nin (1992) *Backlash* kitabında, post-feminizmin tepkisel olmaya mahkûm olduğunu ileri sürer. Batılı, orta sınıf, özellikle kuzey yarım küredeki feminizm anlayışına karşıdır. Bu süreçte postfeminizm, feminizmin uygulanmasına ilişkin geniş tabanlı, çoğulcu bir anlayışı kolaylaştırır ve marjinal, diasporik ve sömürgeleştirilmiş kültürlerin yerel, yerli ve postkolonyal feminizmlere ses verebilen hegemonik olmayan bir feminizm için taleplerini ele alır.

⁴Ann Brooks, *Postfeminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*, Routledge 2003, s. 1.

⁵A. Brooks, *a.g.e.*, s. 2.

Postfeminizm bugünkü feminizm olarak ortaya çıkmakta ve gelişmektedir. Aynı zamanda kendisini geniş bir yelpazedeki tanımsal olasılıkları tolere etmesine izin veren postyapısalcı epistemolojiye yerleştirmektedir. Kavramın kökeni yirminci yüzyılın sonlarında neoliberal siyaset, medya ve popüler kültüre kadar uzanır.⁶ Postfeminizm kavramına ilişkin bir anlayış, feminizmin, Birinci Dalga oy hakkı hareketinden radikal İkinci Dalga gündemine uzanan uzun mücadele sırasında kadınları özgürleştirme hedeflerine ulaştığıdır. Artık modern kadınların yaşamlarında bunun hiçbir önemi yok; bu bir “yeni kadınlık” çağıdır.⁷ Bu aynı zamanda postfeminizmin, kadınları feminist siyaset üzerine yoğun tartışmalara dahil etmeden kadınlarda bir özgürlük duyarlılığı geliştirdiğini ileri sürmektedir. Postfeminizm, feminizmde onu herhangi bir siyasi güdüyle ilişkilendirmeyen kültürel bir dönüşten daha fazlasıdır.

Postfeminizm çok disiplinli, birçok kavram ve teoriyi beraberinden getirdiği gibi yeni roman türlerinin de oluşmasına sebep olur. Bu roman türlerinden biri Chick literature ya da Türkçede *Çıtır Edebiyatı* olarak adlandırılan popüler romanlardır.

1- Chick Edebiyatı Nasıl Doğdu?

Postfeminizm, 1990’lardan itibaren edebiyatta yeni bir roman türünü ortaya çıkardı. Bu yeni türün ortaya çıkmasıyla birlikte yeni tartışmaları da beraberinde getirdi. Hem çok okunan, sevilen hem de çok eleştirilen bir tür olan chick edebiyatın görünür hale gelmesi çok uzun bir zamana dayanmamakla beraber bugün gözardı edilemeyecek kadar bir okur kitlesi bulunmaktadır.

Imelda Whelehan'a göre,⁸ chick edebiyatı, genç kadınların yaşamlarının çok yakın zamana kadar ilgisiz kalan gerilimlerine, çelişkilerine ve gerçeklerine değinmektedir. Chick-lit yalnızca günümüzün genç kadınlarının nasıl düşündükleri, yaşadıkları ve kimliklerini nasıl ifade ettikleri konusunda bir fikir vermekle kalmadığını, aynı zamanda yaşam kalıplarının nasıl geliştiğinin ve bu değişimin toplumlarımızdaki cinsiyet rollerinin ve kimliklerin nasıl yeniden tanımlandığını da göstermektedir. Chick-lit, gelenekçilik ve postmodernite arasında gidip gelen

⁶ Bkz. Stephanie Genz and Barbon Benjamin *Posfeminism Cultural Theories and Texts* Edinburgh: Edinburgh University Press, Scotland 2009.

⁷Bkz. Rosalind Gill and Christina Scharff, *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*, Palgrave Macmillan, New York 2011.

⁸Bkz. Imelda Whelehan, *The Feminist Bestseller: From the Sex and The Single Girl to Sex and the City*, Palgrave Macmillan, New York 2005.

kadınlara yardım eden bir kişisel gelişim kitabı gibidir. Bu çalışmalar, onları kentsel yaşam tarzlarıyla başa çıkma ve ataerkillikle cesurca mücadele etme konusunda eğitime potansiyeline sahiptir. Burcu Baykan'a göre chick edebiyatı kurgu eserler, kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve çatışmaları ele alıp müzakere ettikleri için “işlevsel” metinlerdir.⁹

İsmi de çok tartışmalı olan bu edebiyat türünün kısaca chick literatüreyeriminin doğuşu 1995 yılına dayanmaktadır. 1995 yılında DeShell ve Cris Mazza bir kadın edebiyatı antolojisi hazırlamaktadırlar. Kitabın adını koymak için beyin fırtınası yaparken gelen yüzlerce hikayeden bir tanesi dikkatlerini çeker. Bu hikaye, Kat Meads’ın “In the Guise of an Explanation of My Aunt's Life” başlığını taşıyan hikaye idi. Bu hikayede ironi, abartı, saçmalık birçok şey vardı. Bunun üzerine kitabın da başlığı bu abartıyı, saçmalığı, ironiyi yansıtmalıydı diye düşünürler. Bu yüzden chick literature kısaca chick-lit terimini kullandılar, ancak o dönemde henüz chick lit bulunmamaktadır. Kendisinden bir yıl sonra *Briget Jonas’ın Günlüğü* yayımlanacaktır.

Chick Literature gerilim, bilimkurgu romanı veya fantezi destanı gibi bir türdür. Biçimi ve içeriği aşağı yukarı kalıplaşmıştır: Büyük şehirdeki beyaz kız, alışveriş yaparken, sürekli olarak aldatır veya diyetine bağlı kalır, patronundan kaçır ve ara sıra yaşlı gözlerle öğle yemeğinin tadını çıkarır. Onun simgesi Sassy Gay Friend’dir. Chick lit, aşk romanının kızı ve moda dergisinin üvey kardeşidir.¹⁰

Mazza ve De Shell kitabın adını “Chick-Lit: Postfeminist Fiction” başlığına karar verdiklerinde bu kararlarının dünyada büyük bir etki yaratacaklarını asla düşünmemişlerdi. “Tahmin edemediğimiz şey, on yıldan daha kısa bir süre sonra başlığımızın ticari kitap endüstrisi makinesini yağlayacağıydı. Chick-Lit: Postfeminist Fiction’ın yayınlanmasından yaklaşık üç yıl sonra, chick litin neden yeniden “köklenlendiğini” açıklamak için kültür ve toplum hakkında kapsamlı bir araştırma yapmadım.”¹¹

Chick edebiyatı, çok kısa zamanda büyük bir piyasa haline gelirken artık üniversitelerin müfredat programlarında da yerini alır. Wisconsin Üniversitesi’nde İngilizce Bölümünde çalışan akademisyen Cam Tatham, ders planına bu edebiyatı alan ve öğreten profesörlere sadece bir

⁹Burcu Baykan, “Women’s Reading and Writing Practices: Chick-Lit As A Site of Struggle In Popular Culture And Literature”, *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, Vol. I, Issue 1, 2015, s. 27-33.

¹⁰Elizabeth Merrick, *This is not chick lit*, Random House Trade Paperbacks, New York 2006, s. 5.

¹¹Cris Mazza “Who is laughing now? A short history of chick lit and the perversion of a genre”, *Chick-Lit, The New Woman's Fiction*, (Ed. Susanna Ferriss Malory Young), Routledge, London 2006, s. 18.

örnektir. Postfeminizmin ve onun edebiyatta birer yansıması olan chick edebiyatının kesin iddialı olmayan, sert iddialardan uzak, kadın okuyucuya nasıl olması gerektiğini dikte etmeyen tarzı okuyuculara daha sempatik gelir. Birçok eleştiri de beraberinde gelirken, chick edebiyatını savunanlar ve eleştirenler olarak iki grup karşımıza çıkar. Doris Lessing, chick romanı kadın yazarlarını gereksiz, faydasız roman yazmakla itham ederek bu yazarların kilolarını dert eden, sürekli alkol kullanan bu çaresiz kadın karakterleri yazmalarındansa kendi hayatları hakkında yazmalarının daha verimli olabileceğini söylerken, eleştiriler sadece basit roman olmalarıyla ilgili kalmamakta Anna Kiernan, “No Satisfaction: Sex and the City, Run Catch Kiss, and the Conflict of Desires in Chick Lit's New Heroines” makalesinde *SexandTheCity* romanını örnek vererek kadın protoganistlerin seksi sadece bir alışveriş olarak görerek, seks hayatlarını, iş dünyaları gibi gördüklerini bunun da feminizmin karşı çıktığı kadının nesnelleşmesi problemini getirmiyor mu?”¹² diye sorar. Jeanette Winterson, gibi kişiler ise bu romanlarla hiçbir probleminin olmadığını dile getirir.

1996 yılında ilk olarak Helen Fielding’in *Bridget Jones’in Günlüğü* romanı yayımlanır. Kısa zamanda bestseller listesine girer ve otuzdan fazla dile çevrilir. Daha sonra *Sex and the City* romanı, Candace Bushnell tarafından yazılır. Melissa Bank’ın, *The Girls’ Guide to Hunting and Fishing* (1999), Sophie Kinsella’nın Shopaholic kitap serisi büyük ses getirir. Ticari tsunami olarak adlandırılan chick kitapları 2002’de yayıncılara 71 milyon dolardan fazla kazandırır ve Harlequin, Broadway ve Pocket Books gibi yayıncıları bu türle ilgili ayrı baskılar yaratmaya sevk eder. Aynı yıl, chick lit türünde yedi kitap, Publishers Weekly’nin en çok satanlar listesini doksan hafta boyunca işgal eder.

Bu arada Chick edebiyatı İngiltere ve Amerika asıl kaynaklar sayılsa da farklı coğrafyalarda Latin Amerika, İtalya, Endonezya, Türkiyedeki edebiyatı da etkileyerek, farklı isimler alır. Sadece farklı coğrafyalarda değil romanlardaki protoganistler de çeşitlenir, 2004 yılından itibaren siyah chick edebiyatı da doğar, özellikle Terry Mc Millan, romanları çok popüler olur.

Türk edebiyatında çıtır edebiyatı olarak da adlandırılan chick-lit doğuşu, Tanzimat dönemindeki Batılaşma hareketi Tanzimat edebiyatında olduğu gibi tercümelemler ve adaptasyonlarla olur. Fransız edebiyatının birer taklidi şeklinde ortaya çıkan Fransız

¹²C. Mazza, *a.g.e.*, s. 10.

edebiyatından tercüme edilen ilk romanlar, Türk edebiyatında ilk roman örneklerinin verilmesini sağlar. Türk edebiyatındaki Chick-lit de İngiliz ve Amerikan edebiyatlarının taklit ve tercümeleriyle başlar. Daha sonra yapılan birtakım adaptasyonlar, Türk edebiyatında orijinal chick edebiyatı romanlarının gelişiminde yardımcı olurlar.

Batı edebiyatında 1996 yılındaki ilk chick lit örneği *Bridget Jonas'ın Günlüğü'nden* yaklaşık 13 yıl sonra Gökçen Ezber tarafından Melissa Bank'ın *The Girls' Guide to Hunting and Fishing* (Kadınca Avlanma ve Balık Tutma) kitabı çevrilir, daha sonra ise 2010 yılında Ekin Atalar'ın *Selindrella: İstanbul Usulü Kül kedisi Masalı* (*Selindrella: An Istanbul Style Cinderella Story*) eseriyle tanışırız. Bu arada *Sex and The City* ve *Bridget Jonas'ın Günlüğü* de Türkçeye çevrilir. Daha sonra 2014 yılında Şebnem Burcuoğlu'nun *Kocan Kadar Konuş* adaptasyonu ile ilk yerel chick lit örneği verilir. Bu ilk örnekler için *rewriting* terimini kullanmamız yerinde olacaktır. *Kocan Kadar Konuş* kitabı, filme de uyarlanır. Böylece tercüme ya da adaptasyonlarla yavaş yavaş Türk edebiyatında ve popüler kültürde yerini alır. Türk edebiyatında kısa sürede bu kadar hızlı bir şekilde yayılmasında filmlerin, dizilerin büyük bir etkisi vardır. Türkiye'deki kitle, *Özel Bir Kadın*, *Ölümcül Cazibe*, *Temel İçgüdü*, *Baby Boom* ve *Ghost* filmleri sayesinde zaten hazırlanmıştı. *Bridget Jonas'ın Günlüğü*, Türkiye'de film olarak gösterildiğinde çok büyük bir ilgi görür, *Sex and The City* de dizi olarak gösterildiğinde aynı ilgiyi yakalar.

Bununla birlikte Türk edebiyatında henüz Batı'daki kadar akademik olarak bu konuda çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Yapılan akademik çalışmalar arasında Mine Özge Özçeri tarafından yapılan yüksek lisans çalışması *Comparison of Jane Austen's Pride and Prejudice and Helen Fielding's Bridget Jones's Diary in Accordance with The "Novel of Manners* ve Cansu Canseven'in *Looking Through Translation: The Importation of Chick Lit in Turkey Via Translations and /or Rewriting* çalışmaları bulunmaktadır.

2-Chick-Lit Yeni Mi Yoksa Eski Popüler Romanın Dönüşümü Mü?

Popüler romanlar, her devirde en çok okunan, satılan, ilgi gören roman türü olur. Halkın alt tabakasının dahi kolayca anlayabileceği basitlikte olan bu romanların kahramanları da özellikle kadın okuyucuların daha fazla ilgisini çeker. Germaine Greer, en çok satan feminist kitabı *The Female Eunuch*'ta acımasızca eleştirir ve popüler aşk romanlarını çöplük olarak değerlendirir. Latince *populus* kelimesinden türeyen popüler roman hakkında Berna Moran,

“(…) idealize edilmiş kahramanlarıyla, bildik dünyadan biraz uzak bir dünyada geçen bir aşk ilişkisinin ağır bastığı bir öyküyü anlatan ve dolayısıyla gerçekçi olmayan bir anlatı türü (...). Romans gerçek hayatın sorunlarına değinmeyen iyi vakit geçirecek, eğlendirecek masalımsı bir anlatıdır diyebiliriz. Genellikle mutlu biten bir aşk öyküsünü dile getiren romansın olay örgüsü ve episodları belli kalıpları tekrarlar. Kişileri de siyah beyazdırlar, ya iyi ya kötü” ifadelerini kullanır.¹³

Tanzimat döneminde özellikle gazeteciliğin yaygınlaşması sonucu popüler, roman türü önem kazanır ve her gün gazetelerde tefrika edilen roman bölümleri keyifle okunur. Ahmet Mithat Efendi, Abdullah Zühtü, Mehmet Celal, Hüseyin Rahmi Gürpınar, bu dönemin önemli popüler yazarlarıdır. Her dönem ilgi gören bu roman çeşidi, Cumhuriyet döneminde de yaygın bir şekilde okunur. Kerime Nadir, Muazzez Tahsin, Güzide Sabri, Suat Derviş’in romanları sinemaya da uyarlanır. Bu romanlar kadın edebiyatının gelişmesinde etkili oldukları bir gerçektir.

2000’li yıllara gelindiğinde ortaya çıkan chick edebiyatı da popüler kültürün bir parçası olduğundan bu edebiyatın aslında yeni olmadığı daha önceki dönemlerde yazan Güzide Sabri, Kerime Nadir’in romanlarının zaten chick edebiyatının kaynağı olduğu görüşü belirginleşir. Aynı tartışma, Batı edebiyatında da oluşur. Chick edebiyatındaki karakterlerin Jane Austen’in romanlarındaki kadın karakterlerin devamı olduğu da düşünülmektedir. Bu iddiayı cevaplamak için geçmişteki popüler romanlardaki karakterleri gözönünde bulundurarak bir karşılaştırma yapmamız yerinde olacaktır. Geleneksel popüler romanlarda bir erkek ve bir kadın olmak zorundadır. Bu erkek ve kadın mutlaka aşık olacak ve belli bir süre birbirine kavuşma yolunda problemler yaşayacaklardır. Yoğun bir mücadeleden sonra romanın sonu mutlulukla bitecektir. Charlotte Bronte ya da Jane Austen’in kahramanlarıadeta bir külkedisi kahramanlarıdır ve prenslerini beklemektedirler. Chick romanındaki karakterler her zaman doğru kişi olmayabilir, bir arayış söz konusudur. Ayrıca daha önceki romanlarda karakterlerin görünür olmak, dergi gazetelerde haber olmak, alışveriş merkezlerinin daimi üyesi olmak gibi istekleri yoktur. Onlar da modern yetiştirilmiş, dönemine göre özgür karakterlerdi diyebiliriz ancak bu özgürlükleri yine de sınırlıdır. Chick romanlarındaki protoganistler kadar öz güveni olan, yalnız yaşayan, modayı takip eden tipler değillerdir. Ayrıca chick kadınlarının hepsi iş sahibidirler, ancak daha önceki

¹³Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* I, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 28.

kadın karakterler genellikle iş sahibi değillerdir. Aralarında çalışanlar olmakla beraber genellikle öğretmendirler, Jane Eyre gibi.

3-Feminist Kadın Karakterlere Karşı Chick Kadınları

Chick kadınlarını açıklamadan önce kendilerinden önceki roman kadınlarından bahsetmemiz yerinde olacaktır. Çünkü chick kadınları kendilerinden önceki kadın kahramanlarının ağır iç çatışmalarla dolu hayatlarına karşı, hafif çatışmalarla günlük hayatı yaşayan kadın karakterlerdir. Türk edebiyatında 1980’li yıllarda İkinci Kadın Hareketi’nin etkisinde yazılan romanlarda kadınlar, kamu alanındaki eşitliği yeterli görmemekte özel alanda da daha fazla özgürlük talep etmektedirler. Varoluş problemlerinin yaşandığı, kadın olmanın, kadınlığın tartışıldığı romanların verildiği bir dönemdir. Bu durumun gelişmesinde dönemin kültürel siyasi etkilerinin fazlasıyla hissedildiğini unutmamak gerekir. Nurdan Gürbilek, seksenli yılları şöyle ifade eder: “Kurumsal, siyasi ve insani sonuçları bakımından yakın tarihin en ağır dönemlerinden biriydi. 80’ler, ama aynı zamanda insanların politik yükümlülüklerinden kurtuldukları bir hafifleme ve serbestlik dönemi. Bu dönemin iki farklı kültür stratejisinden biri baskı ve yasaklamayken, diğeri yasaklamaktansa dönüştürmeyi, yok etmektense içermeyi, bastırmaktansa kışkırtmayı hedefleyen daha modern, daha kurucu, kuşatıcı bir stratejiydi.”¹⁴

Romanlarda aile içerisinde hakimiyeti biten erkek varlığına karşı kadın sürekli sorgulayan, kendi benliğini ortaya koymaya çalışan, ancak kendi dünyasında kaybolan gri hatta siyah bir atmosferde kendini arayan bir varlıktır. En çok sevdiği kelime “boşluk”tur. Ancak bu boşluk hiçbir zaman doldurulamaz. Annelik, evlilik, uzun süreli ilişkiler değerini kaybeder. Her zaman “ben” vardır, “ben” “biz”e asla dönüşmez, valizi daima kapının arkasındadır, her an bulunduğu çevreden, hayattan vazgeçebilir. Durkheim’in “bencil intihar teorisi” sık sık yaşanır. Yaşam-ölüm fikri arasında gidip gelmeler, aidiyetsizlik, yalnızlık, tatmin olamama kendilerini meşgul eden başlıca sorunlardır. Aşk, çoktan anlamını yitirmiş, siyasi düşüncelerinden dolayı ise askeri darbeden önce aktif siyasi hareketin içerisinde bulunan ancak sonrasında hayalkırıklığı içerisinde pasifleşerek toplumsal kaygılarını bir tarafa bırakan, kendisiyle ilgili sorgulamalarının hiç bitmediği bir kadın vardır. Kendisiyle, toplumla birlikte olduğu erkeklerle de asla barışık değildir. Leyla Erbil’in *Mektup Aşkları* romanındaki Sacide, Jale ve Ferhunde kısıtlandırılmış

¹⁴Barış Engin Aksoy, ‘Kültür-Siyaset İlişkisi: Türk Basınında Orhan Pamuk’un Nobel Ödülü’nü Kazanmasının Sunumu’, Ankara Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 47.

toplumda yitik benliklerini bulmak için hem kendileriyle hem de toplumla mücadele içerisinde. Tezer Özlü'nün roman karakterleri de farklıdır. Modernitenin içerisinde sıkışmış kalmış olan kadın kendi istekleriyle toplumun istekleri arasında sıkışmıştır. Tezer Özlü, *Çocukluğun Soğuk Geceleri'nde* kadın protoganist, "Dünyanın bize yaşatılardan, öğretilenden daha başka olduğunu seziyorum" ifadesini kullanır. Kadınlar, sezinler ancak o başka olan dünyaya hiçbir zaman ulaşamazlar.

2000'li yıllara geldiğimizde ise chick edebiyatındaki kadınlar kendisinden önceki neslin hissettiği ve yaşadığı her şeyden uzaklaşmıştır. Toplumla hiçbir sorunları kalmamıştır, göz önünde olmak, dikkat çekmekten hoşlanırlar. Bu romanların kurgusu kadının mutlu olacağı erkeği bulma üzerine kuruludur. "Her chick romanı, bir aşk olay örgüsüne odaklanır, ancak bu olay örgüsünün doğası kadın kahramanın yaşına ve medeni durumuna göre değişir. Helen Fielding'in *Bridget Jones'u* ve sayısız diğerleri gibi, bekar ve bağımsızsa, ilişkilere girişecektir, ancak bunlardan yalnızca biri eninde sonunda faydalı olacaktır, genellikle ilk başta en az olası veya çekici görünen adamla, Austen'in *Aşk ve Gurur'dan* ödünç alınan bir bükülme."¹⁵

Bazen de kadın sayısız ilişkiler dener, her defasında başarısız olduktan sonra doğru erkeği bulur. *Kocan Kadar Konuş* romanında Füsün, otuz yaşlarına gelmiş, ailesi çevresi tarafından evlilik için kendisine baskı yapılan bir karakterdir. Doğru erkeği bulma konusunda ümidini yitirdiği an da karşısına aradığı erkek çıkar ve evlenir. Kimi zaman da romanın başında zaten ilişki içerisinde olan kadın ilişkide birtakım yanlış anlamalardan sonra durumu düzeltir ve mutlu sona ulaşır. Vefa Enver'in otuzunu geçmiş halen evlenmemiş kadınları anlattığı *Çocuk da Yapamadım Kariyerde* romanında Aslı, Sibel ve Ahu başkarakterlerdir. Sibel, hayatı dolu dizgin yaşayan, hiçbir ilişkisinde uzun süreli bir denge kuramayan biriyken, Aslı çekingen, utangaç, aşklarında özverilidir. Ahu ise hırslı, acımasız kariyerini her şeyden önde tutan bir kadındır. Bu üçlü bize *Sex and The City'deki* karakterleri hatırlatır. Samantha, Miranda ve Charlotte gibidirler. Bu kadınlar her ne kadar zaman zaman iş ve aşk hayatlarında hüsrana uğrasalar da asla gitmeyi düşünmezler, kısa hafif bir depresyondan sonra kaldıkları yerden devam ederler. Yaşadıkları hiçbir şey derin değildir, kendilerine hiçbir şey dayatılmaz. Ne anne, eş olmaya ne de evliliğe karşı çıkan feminist kadın rolüne sahiptir, hayatları romantik komedi tadındadır.

¹⁵Juliette Wells, "Mothers of Chick Lit? Women Writers Readers and Literary History, Chick- Lit, The New Woman's Fiction", (Ed. Susanna Ferriss-Malory Young), Routledge, London 2006, s. 50.

Cinsel hayatlarında cesurdurlar, oysa ki Kerime Nadir, Güzide Sabri, Muazzez Tahsin, Jane Austen, Charlotte Bronte'deki kadın karakterler cinsellik konusunda utangaç ve pasiftirler, erkek karakter ona aşkını açıklamadığı sürece asla kendileri itiraf etmezler, geleneksellerdir. Bu biraz da yaşanan dönemle ilgili bir durumdur. Çünkü ismi anılan yazarlar, 19.ve 20. yüzyıl yazarlarıdır. Henüz açık toplum hayatı, modern hayat başlamamıştır. 80'li yıllarda ise kadın cinsel konularda cesurdur. Chick kadınları için cinsel birliktelik normaldir, saklanması, yaşanılmaması gereken bir durum değildir. Genellikle kadın arkadaşlarıyla buluşup birbirlerine cinsel hayatlarını anlatırlar. *Sex and The City* romanındaki Samantha, Miranda, Charlotte ve Carrie düzenli olarak buluşup aşk hayatlarını paylaştıkları gibi ya da *Çocukda Yapamadım Kariyerde* Aslı, Sibel ve Ahu resturantlarda, kafeteryalarda buluşup erkeklerle yaşadıkları problemlerini birbirine anlatırlar. Evlenmeye son derece açıktırlar, öyle ki “Evlenmek istiyorum” cümlesini sık sık duyarız.

Bu kadınların mükemmel olma iddiası yoktur, çoğu zaman günlük hayatlarında aptallıklar zinciri oluşur. Ancak bu durum onları daha sevimli hale getirir ve oldukları gibi toplum tarafından ya da ideal erkeği tarafından kabul görür ve sevilir. *Kocan Kadar Konuş* romanında Füsün, ideal aşkı Sinan'la her karşılaşmasında sürekli beceriksiz davranışlar sergiler. Ancak bu beceriksizlikleri Sinan'ın daha çok ilgisini çeker. *The Nanny Diaries and The Devil Wears Prada'nın* kahramanarı da aynı durumdadırlar.

Chick kadınlarının hepsi meslek sahibidirler, ancak hepsi kariyer sahibi değillerdir. Bazıları kariyer konusunda *Sex and The City'deki* Miranda gibi son derece hırslı olsalar da Briget Jonas ya da Füsün gibi, Aslı gibi beceriksiz, hiçbir başarı gösteremeyen kadınlar da bulunur. Ancak başarısız da olsalar sevimli görünürler.

Chick kadınları için güzellik önemlidir, modayı, yeni ürünleri yakından takip ederler. Bu kadınlar, aşırı tüketici, alışverişkolik olmalarından dolayı eleştirilirler. Sophie Kinsella'nın *Alışverişkolik Üçlemesi kitabı* da bu durumu anlatır. Reklamlar da chick kadını desteklemektedir. Reklamlarda, “Çünkü Ben Buna Değerim” sloganıyla kadının her şeyi hak ettiği vurgulanarak kadının daha fazla alışveriş yapması teşvik edilmektedir. Önceleri reklamlarda eş, anne rolüyle ailenin bir parçası olarak gördüğümüz daha sonra ise cinsel bir obje, ulaşılamayan bir meta olarak reklamlarda boy gösteren kadın, artık son yüzyıllarda reklamlardaki imajı da değişmiştir. Kendisine dayatılan rollerin dışında modern kadın olgusu ön plandadır.

Estetiğe karşı değillerdir, güzel değillerse dahi güzel olmak için uğraşırlar. Bu yönlerden İkinci Kadın Hareketi'nden tamamen ayrı düşerler. Hayatlarında magazin dergileri önemli yer tutar. Klasik romanları ya da felsefi kitapları okuyan tipler değillerdir daha çok yüzeysel bilgi sahibidirler. Füsün'un ağzından Buket Uzuner'in *Kumral Ada Mavi Tuna kitabını* duyarız. Ancak hiçbir zaman daha önceki romanlardaki kadın karakterlerin ağzından duyduğumuz Sartre, Kafka, Pavese'yı duyamayız. Örneğin, *Çocukluğun Soğuk Geceleri'ndeki* kadın protoganist kendisini Pavese ile özdeşleştirir ve Pavese'nın izini sürmek için ülkeleri aşar.

Mazza, kadın kahramanlar için: "cesur ve oyuncu, açık sözlü ve şakacı" sıfatlarını derler. "İhtiyatlı, dürüst, zeki, sofistike, şehvet düşkün, pişmanlık duymayan ve ezici bir çoğunlukla özgülleşti" ifadelerini Türk çitir edebiyatındaki kadınlar için de söylememiz yanlış olmayacaktır.

Edebi yönden bakıldığında bu romanların edebi olmak gibi bir iddiaları yoktur. Karmaşık bir dil ve kurgudan, metaforlardan uzak, hiçbir psikolojik çözümlemeleri olmayan son derece basit romanlardır. Bu yüzden de çok okunmakla beraber derin ve kalıcı bir etki bırakmadıkları için sürekli eleştiri kaynağıdırlar. Polly Cortney, kitaplarının chick edebiyatı başlığı altında gösterildiği için yayıncısıyla yollarını ayırır. Bazıları tarafından acımasızca eleştirilip kaliteli edebiyat olarak görülmezken, diğer taraftan bu tarza da ihtiyaç olduğu savı da bulunmaktadır. Türk edebiyatında da bu romanlar eleştirilmekte ve kaliteli edebiyat ürünleri kategorisinde sayılmamaktadırlar. Bununla birlikte chick lit web siteleri oluşturulmakta, bu romanlar bestseller listesinin en üst sıralamasında yer almakta ya da filmlere dizilere uyarlanıp çok sayıda izleyici kitleyle buluşmaktadırlar. Hatta son dönemde chicklit filmleri web sitesi olduğu da inkar edemeyeceğimiz bir gerçektir.

Bu tür sadece edebiyat alanında değil dizi ve sinema sektöründe de önemli bir yer edinmektedir. *Kocan Kadar Konuş* romanı filme uyarlanır vizyona girdiği 2015 yılında yaklaşık 2 milyon izleyiciyle yılın en çok izlenen dördüncü filmi olur. Bu romanların kurgusuna benzer yaz dizileri yapılmaya başlandı ve yazın televizyonda en çok izlenen diziler olmaktadır

Sonuç

Tarih boyunca birçok kadın hareketlerinden sonra 1990'lı yıllarda Birinci ve İkinci Kadın hareketlerini eleştiren postfeminizm düşüncesi ortaya çıkar. Postfeminizm kesin kuralları bulunmayan daha esnek ve içerisinde farklı feminizmleri barındıran bir çizgide ilerler. Postfeminizmin başındaki “post” ekinden dolayı feminizmin sona erip ermediği tartışmalarını da beraberinde getirir. Batıda birçok haklarını alan kadınlar, temel haklar konusunda artık ciddi problemleri kalmadığından kendilerini feminist olarak tanımlamaktan kaçınmaya, daha farklı bir kadın imajı çizmeye başlarlar. Feminizmin farklı boyutlara dönüştüğü postfeminizm düşüncesi edebiyatta yeni kavramların, türlerin doğmasına sebep olur. Bu türlerden en popüler olanı Chick edebiyatıdır.

Chick edebiyatının yarattığı popüler romanlar her geçen gün okuyucunun ilgisini daha fazla çekmektedir. Amerika ve İngiltere’de doğan bu tür günümüzde pek çok ülkede eser vermektedir. Popüler kültürden beslenen bu romanların kadınları alışverişe düşkün, özgür, şehirli, toplumla, erkeklerle problemleri olmayan genç kadınlardır. Romantizmin, tüketimin, komedi ve kişisel gerçekleştirimin temel unsurları olduğu chick-lit (çıtır edebiyatı) öncelikle İngilterede, Amerika’da başlamış, daha sonra diğer ülkelerin edebiyatlarında da yayılmıştır. Türk edebiyatında da çıtır edebiyatı olarak da bilinen bu romanların popüleritesi her geçen gün artmaktadır. Ancak bu romanlar, tüketime özendirmediği ve derinliği olmadıkları için de tartışmalara konu olur.

Kaynaklar

AKSOY, B. E., ‘‘Kültür-Siyaset İlişkisi: Türk Basınında Orhan Pamuk’un Nobel dl’n Kazanmasının Sunumu’’, Ankara Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

BAYKAN, B., ‘‘Women’s Reading and Writing Practices: Chick-Lit As A Site of Struggle In Popular Culture And Literature’’, *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, Vol. I, Issue 1, 2015, s. 27-33.

BROOKS, A., *Posteminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*, Routledge 2003, s. 1.

GENZ, S. and BENJAMIN, B., *Posfeminism Cultural Theories and Texts Edinburgh: Edinburgh University Press, Scotland* 2009.

GILL, R. and SCHARFF, C., *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*, Palgrave Macmillan, New York 2011.

KAVKA, M., ‘‘Feminism, Ethics, and History, or What Is the "Post" in Postfeminism’’, *Tulsa Studies in Women's Literature*, Vol. 21, No. 1 (Spring, 2002), s. 29.

MAZZA, C., ‘‘Who is laughing now? A short history of chick lit and the perversion of a genre’’, *Chick- Lit, The New Woman's Fiction*, (Ed. Susanna Ferriss Malory Young), Routledge Yayınevi, London 2006, s. 19.

MERRICK, E., *This is not chick lit*, Random House Trade Paperbacks, New York 2006.

MORAN, B., *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

WELLS, J., ‘‘Mothers of Chick Lit? Women Writers Readers and Literary History, Chick- Lit, The New Woman's Fiction’’, (Ed. Susanna Ferriss-Malory Young), Routledge, London 2006, s. 50.

WHELEHAN, I., *The Feminist Bestseller: From the Sex and The Single Girl to Sex and the City*, Palgrave Macmillan, New York 2005.